

SAVAŞ KAVRAMININ DÖNÜŞÜMÜ: 1. ve 2. KÖRFEZ SAVAŞI ÖRNEĞİNDE HİBRİT SAVAŞLARIN İNCELENMESİ

Serkan YENAL*

Öz

Savaş kavramı sürekli bir dönüşüm ve değişim içindedir. İnsanlık geliştikçe, bu gelişim içinde bulunulan çağın teknolojisi ve ortamı doğrultusunda savaşların seyrini de değiştirmiştir. Antik Çağ'dan bu yana savaşların varlığı ve nedenleri büyük değişiklik göstermemiş, ancak savaş türleri taktikler ve stratejiler değişmiştir. Günümüzde gerçekleştirilen savaşlar, geleneksel savaşlardan önemli oranda farklılaşmaktadır. Savaşlar farklı araç ve yöntemlerin bir arada kullanıldığı ve hibrit savaş olarak da ifade edilen bir türe dönüşmektedir. Bu savaş türü aslında Antik Çağ'dan beri kullanılıyor olsa da özellikle Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrasında güvenlik yazınında sıklıkla kendine yer bulmaya başlamıştır. Bu çalışmada, günümüzdeki en önemli savaş yöntemleri arasında yer alan ve sıklıkla kullanılan hibrit savaşın temel prensiplerini ortaya koymak ve ülkemizin savunma ve güvenlik politikalarına, beka stratejisine katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu amaçla çalışmada öncelikle savaş kavramının dönüşümü ve Antik Çağ'dan günümüze gelen süreçte gerçekleşen hibrit savaşlar incelenmiştir. Çalışmada 1. ve 2. Körfez Savaşı örneklem olarak alınmıştır. Burada 1. Körfez Savaşı'nın seçilmesinde tek kutuplu dünya düzeninin başlangıç döneminde olması, savaşta siber saldırıların kullanılması, hibrit savaşların gelişiminde önemli bir savaş olması etkili olmuştur. 2. Körfez Savaşı ise, 11 Eylül saldırıları sonrasında savaşlardaki dönüşümü ifade eden en önemli örneklerden birisi olmuştur. Siber savaşlar, psikolojik savaş yöntemlerinin etkili olarak kullanılması sebebiyle tercih edilmiştir. Çalışmada literatür tarama ve örneklem metodu kullanılmıştır. Hibrit savaş nedir? Hibrit tanımlamasının kullanılmasının nedeni ve önemi nedir? Hibrit savaş geleneksel savaş yöntemlerinden nasıl ayrılmaktadır? Körfez Savaşları hibrit savaş olarak değerlendirilebilir mi? Körfez Savaşlarının hibrit savaş olarak tanımlanmasının literatüre katkısı nedir? Sorularına cevap aranmaktadır.

Makalenin Türü: Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Savaş, Hibrit Savaş, Irak Savaşı, Körfez Savaşı

JEL Kodları: F50,F51,F52

Yazarın Notu: Bu çalışma bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada etik kurul izni veya yasal/özel izin gerektirecek bir içerik bulunmamaktadır. Çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığı Kara Harp Okulu Bilim Dergisine yazar imzası ile beyan edilmiştir.

*Dr. Öğr. Üyesi, MSÜ Kara Harp Okulu Svn. Yön. Bölümü, syenal@kho.edu.tr,
serkanyenal@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8188-5095

Transformation of the War Concept: Investigation of Hybrid Wars in the Example of the First and Second Gulf War

Abstract

The concept of war is in constant transformation and change. As humanity evolved, the course of wars changed in line with the technology and environment of this age. Although the existence and causes of wars have not changed greatly since ancient times, war types, tactics and strategies have changed. The battles performed today differ significantly from traditional battles. Battles turn into a genre in which different tools and methods are used together, which is also referred to as hybrid warfare. Although this type of war has been used since antiquity, it has often started to find its place in the security literature, especially after the collapse of the Soviet Union. This study intends to present the basic principles of hybrid warfare which is frequently used and one most of the important methods of warfare of our time and to contribute to Turkey's defense and security policy, survivability strategy. For this purpose, firstly, the transformation of the concept of war and the hybrid warfare that took place in the period from the Ancient Age to the present day was examined. In the study, the 1st and 2nd Gulf Wars were taken as a sample. Here, the reason of selecting the First Gulf War was that it was at the beginning period of the unipolar world order, cyber attacks were used in the war, and it was an important war in the development of the hybrid warfare. The 2nd Gulf War, on the other hand, was preferred because it is one of the most important examples that express the transformation of the wars after the September 11 attacks. Cyber wars were preferred because they have been the ones in which psychological warfare methods were effectively used. Literature scanning and sampling method were used in the study. What is hybrid warfare? What is the reason and importance of using hybrid identification? How does hybrid warfare differ from traditional warfare methods? Can Gulf Wars be considered as hybrid warfare? What is the contribution of the definition of Gulf Wars as hybrid warfare to the literature? Answers to the questions are sought.

Article Type: Research article

Keywords: Security, War, Hybrid Warfare, Iraqi War, Gulf War

JEL Codes: F50, F51, F52

Author's Note: This study was prepared in compliance with the scientific search and publication ethics. There is no content necessitating any permission from Ethical Board or any legal/special permission in this study. I, as the author of the article, signed my declaration certifying that there was no conflict of interest within the article preparation process.

GİRİŞ

Toplumlar ve devletler arasındaki uyuşmazlıkların zorlayıcı yöntemlere dönüşmesini engelleyebilmek amacıyla tarih boyunca çeşitli girişimler olmuştur (Kaya, 2017:154). Uluslararası barış ve güvenliğin korunması uluslararası hukukun temel amacıdır. Nitekim 1919'da Milletler Cemiyeti ve 1945'te Birleşmiş Milletler'in kurulmasında da temel gerekçe aynıdır (Abdulrahim, 2019). Uluslararası ilişkilerde çıkar çatışmalarının çözümü amacıyla iki farklı yöntem uygulanmaktadır. Bunlardan ilki "barışçıl" yöntemlerken diğeri "zorlayıcı" yöntemlerdir (Yalçınkaya, 2008:17).

Barışçıl yöntemler arasında diplomasi, çalışma grupları ve komisyonlar oluşturma ve uluslararası yargı gibi mekanizmalar yer alırken,

zorlayıcı yöntem olarak “kuvvet kullanma” diğeri bir ifadeyle “savaş” en önemli seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde uluslararası ilişkiler, ulusal çıkarların korunması ve geliştirilmesi ile ilgilidir. Bu ilişkilerde barışçıl yöntemlerle çözülemeyen sorunlarda askerî gücün kullanılması ve savaş gündeme gelebilmektedir (Eslen, 2003:13).

Antik Çağ’ın en etkili savaş teorisyenleri arasında yer alan ve günümüze ışık tutan Sun Tzu, “Savaş Sanatı” adlı kitabında savaşı “bir ülkenin temel sorunu, ölüm kalım mücadelesi ve var olma ya da yok olma yolu “ olarak ifade etmektedir (Tzu, 2019:1). Sun Tzu’nun ifadesiyle savaş, bir ülkenin en önemli mücadelelerinden biri konumuna gelmekte ve ülkenin bekası için kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Clausewitz’e göre (2011:29-30) savaş, “genişletilmiş bir düellodan başka bir şey değildir”. Tıpkı düellodaki gibi rakiplerden her biri, fiziksel gücüyle kendi iradesini kabul ettirmek için düşmanı yenmeyi ve daha sonra herhangi bir direnç gösteremez duruma getirmeyi amaçlar. Bu anlamda savaş, “düşmanı irademizi kabul etmeye zorlamak için bir kuvvet kullanma eylemidir”.

Clausewitz’in diğeri bir söylemi olan “Savaş, politik temasların diğeri araçların karışmasıyla oluşan devamıdır.” önermesini eleştiren Keegan’a göre (2007:21) bu önerme eksiktir. Zira o, devletlerin varlığının, çıkarlarının nasıl elde edilebileceklerini hesaplayan mantıksal çıkarımlara dayanmaktadır. Ayrıca savaşların tarihinin devlet, diplomasi ve strateji kavramlarından çok öncesinde başlamış olması da bu önermenin eksikliğini göstermektedir. Clausewitz Aristoteles’in “insan politik bir hayvandır” söyleminden hareketle insanı “savaşan hayvan” olarak nitelendirerek kullanmış ancak iki söylem de “insanın düşünen hayvan” olduğu ve zekasıyla avlanarak öldürdüğü düşüncesine karşı çıkamamıştır.

Daha geniş bir çerçevede ele alınırsa savaş, “devletler ya da devlet toplulukları tarafından, ulusal güç imkânlarının bütünüyle ya da kısmen kullanılması suretiyle gerçekleştirilen ve tarafların savaş tanımlamasına giren, kuvvet kullanılmasını içeren, düşmanca niyet veya eylem” olarak tanımlanabilir (Varlık, 2013: 114).

Kavramsal Çerçeve

Bilinen tarih boyunca insanlar ve toplumlar çatışma içinde olmuştur. Çeşitli sebeplerle çıkarlarını savunan insanlar ve toplumlar bunu genellikle benzer nedenlerle gerçekleştirmiştir. Tarih yazımı başladığından beri oluşturulan insanlık tarihî zaferler, yenilgiler, kuruluş ve tarih sahnesinden silinme gibi genellikle savaşlar ve büyük mücadeleler neticesinde gerçekleşen olaylarla şekillenmiştir.

Jomini'ye (2013: 17-18), göre, "Devletler, haklarını savunmak ve kaybettiklerini kazanmak, tarım-sanayi ve ticaret gibi önemli çıkarlarını korumak ve devam ettirmek, ülke güvenliği veya güç dengesini kurabilmek amacıyla bazı komşu ülkelere destek vermek, saldırı ya da savunma amacıyla kurulan ittifakların yükümlülüklerini yerine getirmek, siyasi ve dini teorileri yaymak, önlemek ya da savunmak, toprak kazanarak devletin güç ve etkisini artırmak, devletin bağımsızlığına yönelik tehditleri bertaraf etmek, kırılan gururun intikamını almak ya da fetih tutkusuyla" savaşa girmektedir.

Bu gerekçelerle başlatılan savaşlar günümüzde, nükleer silahların sınırlandırılmadan kullanılabilceği bir ortamdan, şiddetin, coğrafi alanın ve hedeflerin belirlendiği ve sınırlandırıldığı bir ortama kadar geniş bir çerçevede meydana gelebilmektedir. Savaşlar, organize grupların ayaklanmalarından gerilla faaliyetlerine ve terör eylemlerine karşı yürütülen mücadelelere kadar değişen biçimlerde uygulanabilmektedir (Eslen, 2003:13). Buna göre savaş, bulunulan ortama ve duruma göre farklılaşabilmektedir.

Antik ya da primitif dönemde savaşlar incelenirken "insan doğasına" referans verilmektedir (Myers, 2005:1). Bu düşünce de savaşların insanın var oluşundan kaynaklandığı ve doğal bir durum olduğunu ortaya koymaktadır.

Savaşın genel nitelikleri arasında şiddet kullanmak olsa da, şiddetin nasıl kullanılacağı, sınırları ve meşruiyeti tartışmalıdır. Şiddetin niteliği içinde bulunulan dönem ve yaşanan koşullarla ilgilidir (Akad, 2015:21-22). Savaşta şiddet asli bir unsurdur, bununla birlikte şiddetin niteliği, yerindeliği ve boyutu görecelidir.

Savaşın tarihsel süreç içerisinde tasnifi konusunda bir fikir birliği bulunmasa da, savaşların genel olarak nesiller hâlinde incelenmesi eğilimi bulunmaktadır. Buna göre savaşlar dört farklı nesilde incelenmektedir. 1. nesil savaşlarda, hız ve yön temelli, tek namlulu, yivsiz tüfeklerle gerçekleşen, piyade ağırlıklı savaşlar söz konusudur. Bu nesil, 1. Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede icra edilen savaşları tanımlamada kullanılmaktadır. 2. nesil savaşlar, ateş ve ateş destek sistemlerinin yoğun kullanıldığı 1. Dünya Savaşında kullanılmıştır. 3. nesil savaşlar ise hızın ateş gücünden daha önemli hâle geldiği, düşmana yaklaşma yerine onu atlatma ve mücadele gücünü kırmaya yönelik 2. Dünya Savaşı'nda meydana gelen savaşları ifade etmekte kullanılmaktadır (Toptaş, 2009:98-99).

Modern dünyada savaş, askerî kriterlerden ziyade siyasi kriterlere göre belirlenmekte ve askerî strateji de buna göre şekillendirilmektedir. Günümüzde savaşlardan beklenen amaç, düşmanın bütünüyle imhası ya da

yenilgiye uğratılması değil, onu istenilen barış koşullarını kabule zorlamaktır (Akad, 2015:13). Diğer bir ifadeyle, artık savaşla kastedilen düşmanı tamamen yok etmek değil; düşmanı istenilen koşullara zorlamaktır. Ayrıca hukuki nitelikte olması, kuvvet kullanılması, düşmanca bir tutum veya fiil içermesi ve devletler arasında gerçekleşmesi savaşın belirleyici özellikleri arasında yer almaktadır (Varlık 2013:117-119).

Savaş olgusu belirtilen özellikleri doğrultusunda incelendiğinde, öncelikle savaşın bir hukuki durum olduğu ortaya çıkmaktadır. Savaş, uluslararası hukuk kuralları oluşmadan önce, teamüller, dinî hükümler, inanışlar gibi bazı geleneksel kriterler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Uluslararası hukuk kuralları oluştuğunda da ülkeler arası antlaşmalar, sözleşmeler, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların düzenlemeleri gibi yazılı metinlerdeki esaslar dahilinde gerçekleştirilmeye devam etmiştir. Bu da savaşın meşruiyetini belirlemiştir.

İkinci husus savaşın bir kuvvet kullanma durumu olmasıyla ilgilidir. Savaş, belirli ölçüde şiddet içeren bir kuvvet kullanma fiilidir. Aynı zamanda bir düşmanca tutuma istinaden gerçekleştirilmektedir. Diğer bir husus da bir savaş söz konusu olduğunda, kuvvet kullanan tarafların devletler olmasına ilişkindir. Bu yorum savaşın geleneksel uluslararası hukuki tanımına girmektedir ve açıklanmasında fayda görülmektedir.

Geleneksel uluslararası hukuk, savaşın gerçekleşmesi için, çatışan tarafların devletler olması gerektiğini savunmaktadır. Zira uluslararası hukuk açısından yapılan savaş tanımlarının tamamı, çatışan tarafların devletler olması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, devletler arasında gerçekleştirilmeyen çatışmalar, geleneksel uluslararası hukuk açısından savaş olarak değerlendirilmemektedir (Keskin, 1998:65). Bununla birlikte, günümüzde devlet dışı aktörlerle gerçekleştirilen silahlı çatışmalarda artış yaşanmaktadır. Bu aktörlerin hukuki statüsü konusunda bir görüş birliği bulunmamakla beraber, yaygın biçimde devlet dışı silahlı aktörlerin, “savaşan taraf” olarak değerlendirilmesi söz konusudur. Savaşan taraf tanımlaması, üçüncü bir devlet ya da uluslararası organizasyon tarafından gerçekleştirilmekte, bu sayede devlet dışı silahlı aktör, bir savaşın tarafı konumuna gelmektedir (Taşdemir, 2017:59-64). Bu şekilde savaş tanımının devlet dışı aktörleri de kapsayacak biçimde genişlemesi söz konusudur.

Savaşların geleneksel silahlar ve yöntemlerle sürdürüldüğü dönem çoktan geride kalmıştır. Günümüzde devletlerle beraber devlet dışı topluluklar, terör örgütleri, taşeron örgütler aracılığıyla da savaşlar gerçekleştirilebilmektedir (Başaranel ve Türkşen, 2019). Örneğin Çapar’ın (2018:419) tespit ettiği üzere, Türkiye’nin terör örgütü olarak kabul ettiği

YPG/PYD, ABD tarafından DAES'e karşı silahlandırılmış ve ona bir "özgürlük savaçısı" muamelesi yapılmıştır. Teröristlere bir özgürlük savaçısı olarak yaklaşılması ve terör örgütlerinin hibrit savaşlarda bir araç olarak kullanılması durumu, hem savaş kavramının anlamının belirsizleştirdiğini hem de sadece savaşların değil; savaşan aktörlerin de önemli ölçüde değişime uğradığını göstermektedir.

Savaşlar insanlık tarihi boyunca yaşansa da her dönem kendi savaş tarzını yaratmıştır. İlk insanlarda basit yaşamsal gerekçelerle meydana gelen mücadeleler, ilerleyen dönemde birer güç mücadelesine dönüşmüştür. Yine başlangıçtaki basit silahlar ve insan gücüne dayalı mücadele, zamanla karmaşık ve önemli mühendislik gerektiren silahlarla yürütülmüştür. Diğer bir ifadeyle savaşların tarih boyunca değişimindeki temel belirleyici unsur, teknoloji olmuştur. Barut ve patlayıcıların keşfi savaşlarda yeni bir çığır açarken hava kuvvetlerinin savaş alanına dâhil edilmesiyle de önemli bir değişim gerçekleşmiştir. Savaş tarihinde birbirini tetikleyen sürekli döngüler de görülmüştür (Yalçınkaya, 2019).

Günümüzde Savaşın Özellikleri

Günümüzde geleneksel savaşlar, tek başına ülkelerin çıkarlarını korumada yetersiz kalmaktadır. Özellikle, Soğuk Savaş sonrasında değişen dünya sistemi ile birlikte savaşların da değişmesi söz konusu olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası dönemde savaşların niteliği ve gerçekleştirilme biçimleri; uluslararası sistemin değişmesi, iki kutuplu sistemden tek hegemonun hâkim olduğu yeni bir düzeninin oluşması, büyük güçlerin birbiriyle doğrudan savaşacağı bir ortamın bulunmaması, komünist bloğun ortadan kalkması gibi nedenlerle değişmiştir. Günümüzdeki savaşlar, 1. tabaka olarak ifade edilen devletlerden ziyade bu tabaka dışındaki devletler arasında gerçekleşmektedir (Yalçınkaya, 2008:303-304). Günümüzde savaşların, özellikle başarısız devletler olarak da ifade edilen ve henüz devlet olma süreçlerini tamamlayamamış, demokrasisi yeterli düzeye ulaşmamış, ekonomik yönden yetersiz ülkeler arasında, daha yoğun gerçekleştiği söylenebilir.

Soğuk Savaş sonrasında, Balkanlar, Orta Asya, Kafkasya, Afrika ve Orta Doğu gibi bölgelerde önemli savaşlar meydana gelmiştir. Bu savaşların çoğu iç savaş biçiminde gerçekleşmiş ve eski savaşlardan önemli ölçüde farklılaşmıştır. Bu ortamda artık daha çok devletler haricî aktörler çatışmakta ve bunlar arasında suç örgütleri, terör örgütleri, çeteler yer almaktadır. Savaşlar devletlerarası olmaktan ziyade devlet içinde (intra-state) meydana gelmekte ve çatışan aktörler sebebiyle asker-sivil ayrımı ortadan kalkmaktadır (Eker, 2015:33-41).

Alvin ve Heidi Toffler (1993:19-20) tarafından ortaya koyulan “Medeniyet Dalgaları” hipotezi ile günümüzdeki çatışmaların Doğu-Batı, Kuzey-Güney arasında değil, farklı dinî ya da etnik gruplar arasında çıktığını ifade etmektedir.¹ Alvin ve Heidi Toffler’in işaret ettiği bu “dalga” yaklaşımı aslında geleneksel savaştan çağdaş savaşa dönüşümü de açıklamaktadır. Burada birinci dalgayı aşamayan ülkeler tarım ekonomisinin ötesine geçemezken, ikinci dalga ülkeler, kitlesel üretim imkânları nedeniyle, ucuz iş gücü kaynağıdır, üçüncü dalga ülkelerse bilgi ve teknoloji üreterek diğer 2. dalga medeniyet üzerinde baskın duruma gelmektedir.

Günümüzde mücadelelerde bilgi ve teknoloji ön plandadır. Savaşlarda geçmişteki gibi gelişmiş silahlar, pahalı uçaklar, devasa ordularla savaşmak yerine daha uzmanlaşmış birlikler, taşeron örgütler, terör örgütleri hatta özel şirketler kullanılmaktadır. Diğer bir mücadele alanı da dijital dünyadır. Artık savaşlar önemli oranda bilgisayarlar ve teknoloji ile yürütülmektedir. Bütün bu öğelerin birlikte yer aldığı savaşlar da bulunmaktadır.

Kavramsal Açından Hibrit Savaş

Günümüzde düşük yoğunluklu ve aralıksız süren, aktörlerin belirsiz ve saldırıların gizli gerçekleştiği çatışmalar “hibrit savaş” kavramı ile açıklanmaktadır. Savaş ilanı olmaması, mümkün olduğunca fark edilmeden ve düşük yoğunlukta gerçekleştirilmesi gibi gerekçelerle bu savaş türü, geleneksel savaştan ayrılmaktadır (Bıçakçı, 2019:1).

Hibrit savaş, daha önceki savaş tanımlamalarına uymayan çok çeşitli savaş tekniklerini ifade etmektedir (Jacobs ve Martijn, 2019). Buna göre hibrit savaş daha önce tanımlanmayan pek çok savaş tekniğinin bir arada kullanılması durumunu ifade etmektedir.

¹Toffler'lere göre dünya, nitelikleri aşağıda belirtilen üç farklı medeniyet dalgasından oluşmaktadır ve bunlar birbirinden önemli oranda farklılaşmaktadır. Buna göre, **Birinci Dalga Medeniyetler:** Dilleri ve inançları ile tarım devriminin ürünüdür ve kaçınılmaz biçimde toprağa bağımlıdır. Bu medeniyetler yüzyıllar önce atalarının yaşam tarzlarından farklı değillerdir. **İkinci Dalga Medeniyetler:** Bu dalganın başlangıcı hakkında bir konsensüs oluşmamıştır. Bazı tarihçileri kaynağını Rönesans ve öncesine kadar götürmektedir. Sanayileşme sürecinin başladığı, buharlı makinelerin yaygınlaştığı, insan hakları, sosyal sözleşme, seçimle iş başına gelme gibi düşüncelerin olduğu bu dönemlerde kitle üretimi, kitle tüketimi, kitle eğitimi, siyasal partilerin oluşması gibi unsurların olduğu bu dönemde kalkan ikinci dalga ülkeler, birinci dalgada kalan ülkeleri ve Asya ve Afrika'daki kabileleri yönetmek ve sömürmek için savaşlar ortaya çıktı. **Üçüncü Dalga Medeniyetler:** Bilgi ve yenilik, yönetim, kültür ve popüler kültür, teknoloji, yazılım, sağlık, finansal araçlar üreten ve bunları satan ülkelerden oluşmaktadır. Bu ülkeler, bütün dünyadaki değişimi yönlendirmektedir. Aynı zamanda bu ülkeler savaşları da şekillendirmektedir. Günümüzde ve gelecekte yapılan savaşların temelinde yer alan bilgi ve teknolojiyi inşa etmektedir (Toffler ve Toffler, 1993:19-20).

Hibrit savaş, uzunca bir süredir yazında kendine yer bulmuştur. Benzer biçimde “hibrit çatışma”, hibrit savaş” “hibrit tehdit” gibi pek çok türevi sıklıkla çalışmalarda yer almaktadır (Glenn, 2009).

Hoffman (2009:35) gelecekteki çatışmaların, “siyah ve beyazın ayrımı” kadar net olmayacağı, çok yönlü veya değişkenli olacağını ifade etmektedir. Birçok savaş analisti, savaş formalarının artmakta olan sıklık ve ölümcüllük anlamında kombinasyonlarda daha fazla bulanıklaştırılmasına ve harmanlanmasına dikkat çekmektedir. Buna göre hibrit savaş çoğunlukla düşmanın güvenlik açıklarını hedefleyen benzersiz konvansiyonel ya da hibrit tehditlerle ortaya çıkacağını öne süren, “karma savaş” biçimini ifade etmektedir. Ayrı taktikler yerine bütün taktiklerin (geleneksel, düzensiz ya da terör) bir arada kullanıldığı yeni çatışmaları ortaya koymaktadır (Hoffman, 2009:35).

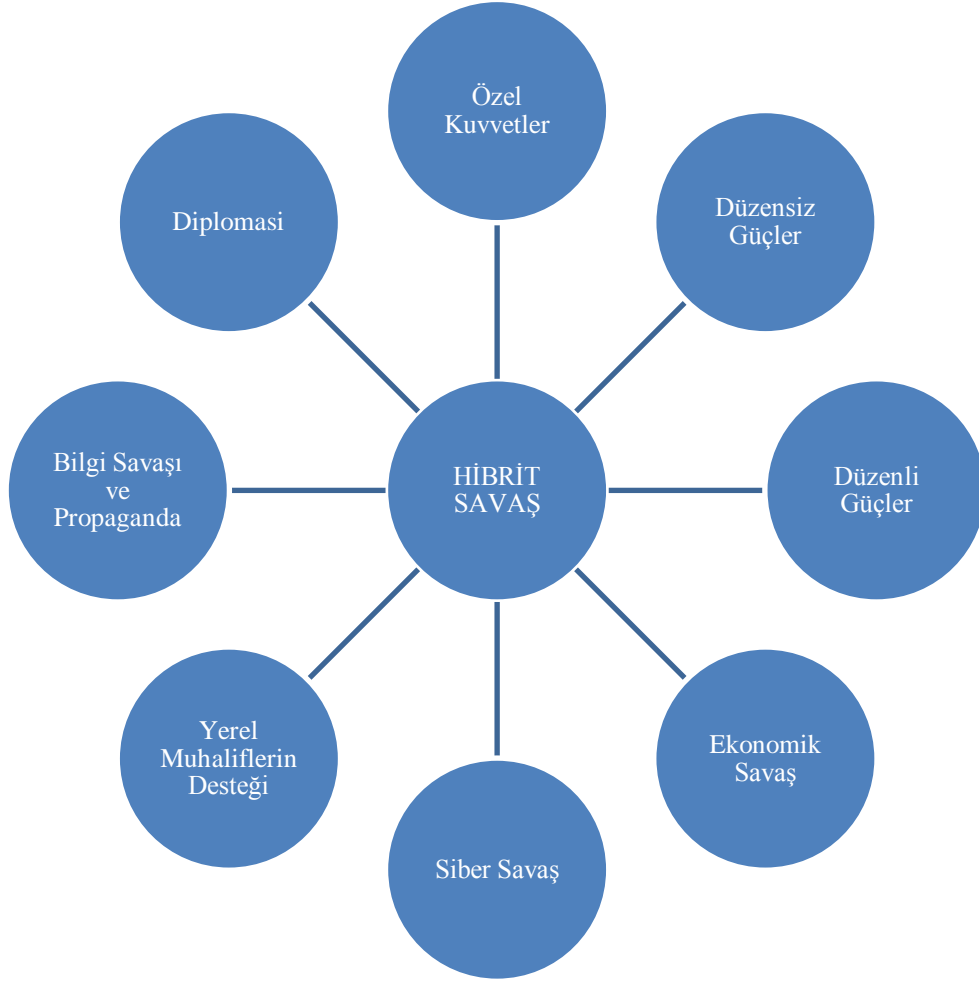
Hibrit savaşlar, dost kuvvetlerin, düşman kuvvetlerine karşı geleneksel askerî operasyonlar yürüttüğü, istikrarlı bir kontrol sağlanması için, simetrik ve asimetrik savaşların bir kombinasyonunu ifade etmektedir. Bu nedenle hibrit savaşlar, hem fiziksel hem de kavramsal boyutlara sahip, tam donanımlı savaşlardır (McCuen, 2008:108). Buna göre hibrit savaşlarda diğer savaşlardan farklı olarak, kullanılan farklı taktiklerle pek çok alanda başarı gerekmektedir. Bu farklı savaş türünde başka türlü düşmanı alt etmek kolay olmayacaktır.

Hem konvansiyonel hem de konvansiyonel olmayan savaşlarda devlet dışı aktörlerin etkisi, hibrit savaşla birlikte artmıştır. Organizasyon, komuta ve kontrol yapısı ile muhaliflerin politik hedeflerini ayırt etmek zor olacaktır (Mansoor, 2020). Hibrit savaşların hedefleri arasında savaş ilan etmeden, hedef ülkenin yönetimini değiştirmek, ülkede çıkarlarla uyumlu bir yönetim oluşturmak bulunabilmektedir (Güler, 2017). Bu da hibrit savaşın hedefleri arasında politik hedefler bulunabildiğini de göstermektedir.

Hibrit savaşta, aleni ya da örtülü olarak çok sayıda savaş türü karmaşık biçimde kullanılmaktadır. Düşman ülkede etki doğurabilmek için resmi ya da resmî olmayan araçlar birlikte kullanılmakta, devlet ya da devlet dışı aktörlerce gerçekleştirilebilmektedir. Hedef ülkede etki yaratabilmek için, bu ülkenin toplumsal yapısı analiz edilmekte, yapılan analiz doğrultusunda belirlenen hassas noktalara göre strateji belirlenmektedir. Yine hibrit savaşta, bilgi teknolojilerinden büyük ölçüde faydalanılmaktadır. Bu özelliklerle birlikte, savaş alanı önemli ölçüde genişletilmektedir (Akın, 2019).

Hibrit savaşta, otoriter dūřmanlar ile onların stratejik kùltùrleri, tarihî mirasları, coğrafyayı ve ekonomik araçları savaş sırasında harmanlamaktadır. Bu dūřmanlara karşı, ileri teknoloji fayda sağlasa da yeterli gelmeyecektir. Zira günümüzde hibrit savaşlar uzun vadeye yayılmakta bu nedenle bu mücadele gerçekteştirilirken, tarihî ve kùltürel öğeler dikkate alınmalı, askerî beceriler geliştirilmeli, toplumsal şiddete karşı önlem mekanizmaları geliştirilmelidir (Mansoor, 2020).

Hoffman (2007:17-23), hibrit savaş kavramını incelerken bu kavramın “Birleşik Savaşlar (Compound Wars), Sınırsız Savaşlar (Unrestricted Wars) ve 4. Nesil Savaşlar” olmak üzere üç unsur içerdiğini ortaya koymuştur. Birleşik savaşlar ile düzenli ve düzensiz savaş yöntemlerinin bir arada kullanıldığı savaşlara işaret etmektedir. Sınırsız savaşlar ise “Savaşta, ekonomi, ticaret, doğal kaynaklar gibi unsurların da dahil olduğu, pek çok unsurun bir arada kullanılması ve sınırlamaların dışındaki savaşları” ifade etmek için kullanılmaktadır. Son olarak 4. Nesil Savaşlar kavramıyla “geleneksel savaş yöntemlerinin dışında yöntem, strateji ve silahların kullanıldığı savaşları” kastedilmektedir. Hoffman’ın bu unsurlarla ortaya koyduğu hibrit savaşın içerik ve kapsamı Şekil 1 de (Sehgal, 2020) gör÷lmektedir.

Şekil 1: Hibrit Savaşın Kapsamı (Sehgal, 2020)

Şekil 1’de de ifade edildiği üzere hibrit savaş: özel kuvvetler, düzensiz ve düzenli güçler, ekonomik savaş, siber savaş, yerel muhaliflerin desteği, bilgi savaşı ve propaganda ile diplomasiyi savaş sırasında birlikte kullanan bir savaş türüdür. Hibrit savaşlarda bütün bu unsurlar bir arada kullanılmaktadır.

Hibrit savaşlar, yeni bir savaş türü olarak gözüke de aslında tarihte pek çok savaşta kullanılmıştır. Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde hibrit savaşların kullanıldığı savaşlar konusu incelenecektir.

Tarihî Açıdan Hibrit Savaş

Thucydides tarafından aktarılan ve önemli tarih çalışmaları arasında yer alan Peloponez Savaşı (MÖ 431-404), MÖ 5. yüzyılda Antik Yunan döneminin önde gelen kent devletleri olan Atina ve Sparta arasında gerçekleşmiştir. Savaşta neredeyse bütün Yunan kent devletleri bu iki devletten birisinin ittifakında yer almış ve uzun süren mücadele boyunca, tüm bölge savaştan etkilenmiştir (Britannica, 2020). Bu savaşta, cephe savaşları dışında, Atina, Sparta'ya sadık olan Helotları kışkırtmış ve ayaklanmalarını desteklemiştir. Askeri açıdan Atina'dan üstün olan Sparta, Helotların kaybedilmemesi ve iç isyanların sonlandırılabilmesi için Atina ile barış yapmayı istemiştir. Atina'nın Sparta üzerinde uyguladığı bu strateji sebebiyle, Peloponez Savaşı, hibrit savaşların ilk örneği olarak değerlendirilmektedir (Güler, 2017).

Roma'nın savaşlarında sıklıkla orantısız düzen, askerî kaynaklara erişim, insan gücü ve yüksek seviyede hazırlık varken onun düşmanlarında ise yetersizlik söz konusuydu. Bu nedenle Roma Savaşları'nın büyük bir çoğunluğunda asimetri bulunmaktaydı. Romalılar mücadelelerinde, isyan da dahil olmak üzere geleneksel ve gerilla savaşının örnekleri ile karşı karşıya kalmaktaydı. Örneğin Lusitan Lider Viriathus ve taraf değiştiren General Sertorius tarafından MÖ 2. ve 3. yüzyıllarda Roma güçlerine karşı eski Hispanya'da yürütülen faaliyetler, hibrit savaşın örnekleri olarak değerlendirilebilecektir (Lange, 2017:137-138).

1594-1603 (9 yıl savaşları) döneminde İngiltere'nin İrlanda'yı işgal ettiği sırada gerçekleştirilen mücadele, hibrit savaşın örnekleri arasında sayılmaktadır. Bu dönemde İspanyollar, İrlandalı direniş gruplarına destek vermek için, İrlandalıların yanında savaşmıştır. Bu savaşlar: pusuya düşürme, ani baskınlar, İngiliz süvarileriyle açık savaştan kaçınma şeklinde gerçekleşmiştir. Aynı zamanda bu savaşta İrlandalı direnişçiler ve liderleri "Hugh O'Neill" tarafından geleneksel bir ordu hazırlanarak İngilizlerle mücadele de söz konusu olmuştur (Lee, 2012:45). Bu dönemde gerçekleşen bütün bu çatışmalar, hibrit savaşın özelliklerini içermektedir.

Amerikan Devrimi'nde Amerikalılar, küresel bir süper güç olan İngilizlere karşı hibrit savaş kullanmıştır. General Greene komutasındaki devrimci güçler, birden fazla savaş türü uygulamıştır. Bunların içinde konvansiyonel savaşın yanı sıra, düzensiz savaş ve terörizm de yer almıştır. Burada İngilizlerin yenilmesindeki temel neden, hibrit savaşa adapte olamamalarıdır (East, 2014:1).

Hibrit savaşın bir sonraki örneği Napolyon Savaşları sırasında görülmüştür. Ulm Savaşı, Napolyon'un büyük bir mücadele

gerçekleştirmeden kazandığı tek savaştır. Aynı zamanda Ulm Savaşı, Napolyon'un ordularının önemli eğitim yapma ve yeniden yapılanma imkânının bulunduğu tek savaş olmuştur. Hazırlık aşamasında, yeniden yapılanan Napolyon orduları, daha küçük, manevra kabiliyeti yüksek ve büyük bir ordunun sahip olduğu bütün yeteneklere sahip bir ordu konumuna gelmiştir (Gady, 2018). Napolyon'un hibrit savaşı da içeren başarılı mücadeleleri, Avusturyalıları teslim olmaya zorlamıştır.

Rafael Carrera, Guatemala ve Orta Amerika'nın 1821-1837 arası dönemdeki bağımsızlık mücadeleleri sırasında önemli bir direniş figürü ve aynı zamanda gerilla güçlerinin lideri olmuştur. Carrera ve güçlerinin İspanya'ya karşı yürüttüğü mücadelelerde kullandığı taktikler ve savaş biçimi, bir hibrit savaş niteliği taşımıştır. Bu taktikler arasında klasik gerilla taktikleri yanında, kırsal ayaklanma stratejileri ve konvansiyonel taktikler bir arada yer almıştır (Visoni-Alonzo, 2017:1).

1861-1865 arası süren ve 600.000'den fazla askerin öldüğü ABD İç Savaşı'nda ordunun örgütlenmesi, coğrafi ve sosyal koşullar nedeniyle konvansiyonel savaşla birlikte, gayrinizamî savaş unsurları birlikte uygulanmıştır. Bu harekât tarzı, özellikle Güneyli konfederasyon tarafından gerçekleştirilmiş; Kuzeyliler de buna akınlarla karşılık vermiştir. Bu savaşta aynı zamanda demiryolları ve telgraf da modern teknikler olarak savaş alanında yer almıştır. Bu durumun avantajları yanında iletişim ve ulaşım hatlarının sıklıkla gerilla saldırılarına maruz kalması da yeni bir stratejinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Akad, 2015:83-84). Bu savaştan sonra ulaşım ve iletişim hatlarına yönelik saldırılara çözüm bulmak için taktikler geliştirilmiştir.

1916-1918 döneminde Osmanlı'daki Arap isyanlarını örgütleyen Lawrence'ın Osmanlı'ya karşı Arap güçlerini yönlendirdiği operasyonlar, hibrit savaşın bir diğer örneği olarak nitelendirilebilir (Hoffman, 2009:36). Lawrence'ın yürüttüğü faaliyetler, gerilla savaşı ve istihbarat operasyonu ile konvansiyonel mücadeleyi içermektedir.

Bu dönemde, Haşimi Şerif Hüseyin Osmanlı'ya karşı bağımsızlığını ilan etmiş; akabinde Haşimilerin Mekke'yi ele geçirerek Osmanlılar üzerinde psikolojik bir savaş yürütmüştür. Bu faaliyetler içerisinde yer alan, Arapların askere alınması, İngiltere'nin para, silah ve ağır silah desteği vermesiyle hava, deniz kuvvetleri ile lojistik faaliyetleri, hibrit savaş kapsamında değerlendirilmektedir (Johnson, 2018:2).

Hibrit savaşın örneklerinden bir diğeri de Vietnam Savaşı'dır. Vietnam Savaşı'nın temelinde çok güçlü bir devlete karşı mücadele eden görece zayıf bir devlet bulunmakta dolayısıyla mücadele özünde asimetriyi

barındırmaktadır. Bu savaşla birlikte aynı zamanda “düşük yoğunluklu çatışma” kavramını da savaş ve uluslararası ilişkiler literatüründe yer almasını sağlamıştır. Bu savaşta gerilla harbi, özel harp operasyonlarıyla birlikte hava ve kara geleneksel savaşlarının da bulunduğu geniş ve çok unsurlu bir mücadele söz konusu olmuştur (Segal, 2018).

Bu örnekler göstermektedir ki, yeni bir olgu olarak bilinse de aslında hibrit savaşın Antik Çağ’dan beri insanlık ve savaş tarihinde yeri bulunmaktadır. Özellikle gerilla harbi, vur kaç taktikleri, savaşta yürütülen algı operasyonları, düşük yoğunluklu çatışma ile birlikte geleneksel savaş yöntemlerinin bir arada kullanılması biçiminde bir sınıflandırma yapıldığında tarihte çok sayıda örneğe rastlamak mümkündür.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında 1991 ve 2002 Irak Savaşı hibrit savaşlar açısından değerlendirilecektir.

Hibrit Savaş Açısından 1991 Irak Savaşı

Sovyetler Birliği’nin yıkılması sonrasında Orta Doğu’daki en önemli olayların başında 1. Körfez Savaşı olarak da adlandırılan Irak Savaşı gelmektedir. Irak Savaşı aynı zamanda Hibrit Savaş’ın önemli özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

Irak, Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında, Sovyetler Birliği’nin yıkılması sonrasında, 1980’lerde olduğu gibi büyük güçlerle iyi ilişkilerine güvenerek, Irak’ın bir bölgesel güç olarak ortaya çıkmasının önünün açılacağını düşünmüştür. Ancak enerji kaynakları üzerindeki mücadele göz ardı edilmiştir (Harris, 2000: 55). Zira ABD, petrolün yönetimini tek bir gücün yönetime bırakmak istememiştir.

İran’la uzun süre devam eden savaş sonrası ekonomisini toparlayamamıştır. Bu savaşta Arapları İran’da korumak için gerçekleştirdiğini ileri sürerek, Kuveyt’ten borçlarının silinmesini; yine Kuveyt’in OPEC Kotası üzerinde petrol satması nedeniyle, petrol fiyatlarının artırılmasını, bu süreçte Kuveyt’i, ihtilafli oldukları Rumeyla’dan petrol çalmakla suçlamış ve tazminat istediye de bu talepler kabul edilmemiştir (Yılmaz, 2009: 297-300). Bu gelişmeler, zaten bir süredir yığınak yaptığı ve kendisi açısından önemli bir stratejik bölge olan Kuveyt’in işgaline zemin hazırlamıştır. Irak, Kuveyt’i 2 Ağustos’da işgale başlamış; ardından 8 Ağustosta Kuveyt’i ilhak ettiğini açıklamıştır.

İşgal üzerine ABD, İngiltere, Fransa, Suudi Arabistan, Suriye ve Mısır’ın dahil olduğu 28 ülke Irak’a savaş açmıştır (Tarihi Olaylar, 2020).

Irak Savaşı’nda bir koalisyon aracılığıyla gerçekleştirilen müdahaleler, güvenlik ve savaş literatüründe de farklı oluşumları

beraberinde getirmiştir. 1. Körfez Savaşı'nda, Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması amacıyla yerel, bölgesel ve küresel bazda bir konsensus oluşmuş; bu sayede koalisyonun rahat hareket etmesi sağlanmıştır. Bu durum uluslar arası hukuk açısından da sorun teşkil etmemiştir.

Irak Savaşı'nda müşterek harekâtlar gerçekleştirilmiş, kara, deniz ve hava güçleri gerçekleştirilen ortak harekâtlarda bir arada kullanılmıştır, Harekât 24 saat esasına göre gerçekleştirilmiş; kullanılan teknoloji ile gece operasyonlarının dezavantajları giderilmiş; yer ve hava birliklerinde her türlü hava koşulu ve ortamda operasyon yapma imkanları test edilmiştir. Operasyonda uzay teknolojileri yer almış; özellikle istihbarat elde etme, birliklerinin yerini tespit etmede yoğun bir biçimde uydu ve uzay teknolojisi kullanılmıştır. Operasyonda özel kuvvetler etkin biçimde kullanılmıştır. Yine operasyon 7/24 canlı yayınlanmış; bu anlamda medya desteğinin etkin biçimde kullanıldığı bir operasyon olmuştur. Aynı zamanda medya desteği kamuoyunun yönlendirilmesinde etkin biçimde kullanılmıştır (Cordesman, 2013:1030-1034). Buradan da anlaşılabilir ki üzere, Irak Savaşı'nda çok çeşitli savaş imkanları bir arada kullanılmıştır. Bu durum aynı zamanda savaşın hibrit savaş özelliği kazanmasına neden olmuştur.

Bütün bu hususlar incelendiğinde, 1991 Irak Savaşı'nın güvenlik çalışmaları açısından da önemli bir savaş olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna göre, Sovyetler Birliği'nin yıkılışı ile tek kutuplu dünya sisteminin başladığı, Soğuk Savaş'ın da sona erdiği, pek çok değişimin yaşandığı ve uygulanan politikaların revize edildiği bu ortamda, savaşların da farklılaşması beklenen bir gelişmedir.

Savaşta özellikle, hava, kara ve deniz unsurlarının bir arada kullanılması ve yarattığı olumlu etki, müşterek operasyonların günümüz savaşlarındaki önemini ortaya koymuştur. İnternet ve iletişim teknolojileri aktif biçimde kullanılmış, bu anlamda bu tekniklerin kullanıldığı ilk savaş olmuştur. Savaşın canlı yayınlanması, dünya kamuoyunu derinden etkilemiş, milyonlarca insan bir Holywood filmi izler gibi operasyonları canlı izlemiştir.

Irak Savaşı'nda diğer önemli bir husus, operasyonda teknolojik araçlarla Irak iletişim hatlarının gizlice dinlenmesi, zaman zaman da iletişime müdahale edilmesidir. Irak'ın iletişimi bu şekilde bütünüyle ele geçirilmiş; birlikler arasında koordinasyon imkanı kalmamıştır (Kara, 2013:41-42). Bu anlamda, 1991 Körfez Savaşı aynı zamanda siber saldırıların da yer aldığı ve etkinliğinin ortaya çıktığı bir savaş olarak tarihe geçmiştir. İletişim hatları ve hava savunma sistemi işlevsiz hâle getirilen Irak ordusu, kısa sürede yenilgiye uğramıştır.

Hibrit Savaş Açısından 2003 Irak Savaşı

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD öncülüğündeki koalisyon güçleri önce Afganistan, ardından Irak'a müdahalede bulunmuştur. 2003 Irak Savaşı, ABD ve koalisyon güçleri açısından kısa sürede sonuçlanmıştır. Böylece Saddam Hüseyin yönetimi, koalisyon güçlerine karşı büyük bir direniş göstermeden devrilmiştir.

19 Mart 2003'te ABD Başkanı Bush'un ulusa sesleniş konuşmasıyla başlayan Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu (Operation Iraqi Freedom), yine 1 Mayıs 2003'te Bush'un ulusa sesleniş konuşmasıyla sona ermiştir (Torreon, 2015:8). Bununla birlikte, Irak'taki ABD varlığı uzun süre devam etmiştir.

2003 Irak Savaşı'nda ABD'nin kullandığı taktiklerden birisi, elektronik savaş ve siber savaş imkanlarını kullanarak, Irak ordusunun iletişimini kesmek olmuştur (Dunne, 2013). Bu şekilde adeta Irak ordusu birlikleri sağırlandırılmış, birbirlerinden haber alma ve talimatları iletme imkanları kısıtlanmıştır.

2003 Irak Savaşı'nda kullanılan diğer önemli taktik de psikolojik savaş yöntemlerinin kullanılmasıdır. Bu savaşta uluslararası destek alabilmek adına, Irak'ta kitle imha silahlarının bulunduğu, ülkenin teröristlere destek verdiği ve ülkede demokrasi oluşturmak gibi gerekçeler ileri sürülmüştür. Savaş sırasında Irak'ta bir kitle imha silahına ulaşılamaması, Saddam Hüseyin yönetiminin uluslararası teröristlere destek verdiği iddiasına ilişkin önemli bir delil bulunamaması, savaş sırasında ve savaş sonrasında Irak'ta demokrasi oluşturma girişimlerinin başarısız olması bu iddiaların geçerli olmadığını ortaya koymuştur. Buna rağmen ABD, Irak'taki varlığını savaş sonrasında da sürdürmüştür. Bütün bu hususlar, söz konusu gerekçelerin aslında operasyona uluslararası destek sağlanması için ileri sürüldüğünü göstermektedir.

2003 Irak Savaşı'nda psikolojik savaş ve algı yönetimi teknikleri kullanılmış; bu hususta Irak ordusu ve Irak halkı üzerinden önemli faaliyetler yürütülmüştür. Savaş sürerken uçaklardan koalisyon güçlerinin Irak halkına demokrasi getirmek amaçlı Irak'ta olduğu ve Iraklılara zarar verilmeyeceğini yazan broşürler atılmıştır (Newscientist, 2003). Bunlar haricinde radyo mesajları, Irak askerlerine, operasyonlara katılmamaları için e-posta mesajları gönderilmesi gibi yöntemlerle önemli algı operasyonları ve psikolojik savaş faaliyetleri yürütülmüştür (Friedman, 2020). Bu faaliyetlerin, Irak ordusunun önemli bir direniş göstermeden yenilmesi ve Saddam yönetiminin kısa sürede devrilmesinde etkili olduğu ifade edilebilecektir.

Savaş sonrasında ABD, uzun süre Irak'ın işgaline devam etmiştir. Bu süreçte, savaş sırasında karşılaşmadığı kadar yoğun bir direnişle karşılaşmıştır. Savaş sonrasında Irak'ta yıllar süren iç savaş meydana gelmiş, ölen çok sayıda Iraklı'nın haricinde binlerce Amerikan askeri de hayatını kaybetmiştir. Irak'taki ABD varlığını istemeyen direnişçi gruplar, ABD güçleri ile mücadele ederken düşük yoğunluklu çatışma, terörizm, suikast, bombalama eylemleri, gerilla savaşı gibi yöntemler kullanmış ve ABD ordusunu ciddi kayıplara uğratmıştır.² Bu durumun da hibrit savaşla ilişkilendirilmesi mümkündür.

2003 Irak Savaşı'yla birlikte, aslında çok önceden beri kullanılmakta olan ancak burada Irak savaşında dünya kamuoyunun da önemli oranda dikkatini çeken başka bir unsur, özel askerî şirketlerdir. Irak Savaşı'nda, Amerikan özel askerî şirketleri: eğitim, lojistik, destek hizmetleri dışında, muharip bölgede dahi görev yapmıştır. Bu durum, savaşlarda yaşanmakta olan değişimin en temel göstergeleri arasındadır. Özel askerî şirketlerin cephelerde aktif olarak kullanılması, hibrit savaşların gelebileceği boyutu göstermesi bakımından önemlidir. Hâlihazırda pek çok ülkede özel askerî şirketler önemli görevlerin gerçekleştirilmesinde aktif olarak kullanılmaktadır.

SONUÇ

Tarih boyunca her dönem kendi savaş türünü yaratmıştır. Bunda yaşanan çağ, coğrafi unsurlar, teknoloji gibi unsurlar etkili olmuştur. Günümüzde gerçekleşen savaşlar, daha önce yaşanan savaşlardan çok farklı biçimlerde cereyan etmektedir. Günümüzün savaş türü, hibrit savaş olarak da ifade edilen ve farklı yöntemlerin bir arada kullanıldığı savaş türüdür.

Hibrit savaşlar, özellikle Soğuk Savaş sonrasında oluşan yeni dünya sisteminin bir göstergesi olarak dünya gündemine girmiştir. Hibrit savaş, tek kutuplu sistemin hazırladığı bir durum olarak farklı medeniyetlerin mücadelesinin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Diğer bir ifadeyle, güçlü ve zayıfın bulunduğu bir ortamda, çıkar çatışmalarının ve hegemonya oluşturma stratejilerinin bir yansımasıdır.

Hibrit savaş, yeni ortaya çıkan bir durum gibi gözükse de aslında Antik Çağ'dan günümüze kadar yaşanan savaşlar içerisinde yer almaktadır. Hibrit savaş, geleneksel savaş yöntemleriyle birlikte ekonomik savaş, psikolojik savaş, terörizm, gayrinizami savaş, düşük yoğunluklu savaş, gerilla harbi, siber savaş gibi günümüzde etkili olan pek çok stratejinin bir bütün olarak kullanıldığı savaş türüdür.

²Savaşın başladığı 2003'ten 2019'a kadar Irak'ta 4.571 ABD Askeri ölmüş (Statista, 2020); operasyonlar sırasında 32.000 ABD Askeri yaralanmıştır (BBC, 2011).

1. Körfez Savaşı (1991 Irak Savaşı), tek kutuplu dünya sisteminin başladığı dönemde, Orta Doğu'daki güç ve hegemonya arayışları sonucunda, bölgede ortaya çıkan otorite boşluğunun bir yansıması olarak değerlendirilebilecektir. Bu savaşta dönemin Irak lideri Saddam Hüseyin'in kişisel ihtirasları dışında, bölgesel dinamiklerin de etkisi olmuştur.

1991 Irak Savaşı incelendiğinde, savaşın pek çok özelliği nedeniyle Hibrit savaş olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğu görülmektedir. Bu özellikler arasında özellikle savaş sırasında, psikolojik savaş yöntemlerinin, siber savaşın, medyanın kullanılmasının yanında bu unsurların geleneksel savaş yöntemleri ile birlikte harmanlanması dikkati çekmektedir.

2003 Irak Savaşı'nın hızlı biçimde sonuçlanması ve hedefteki Saddam Hüseyin yönetiminin devrilmesinde pek çok faktör etkili olmuştur. Bunlar arasında harekate verilen uluslararası destek önceliklidir. Bu desteğin oluşmasında, 11 Eylül saldırılarının yarattığı uluslararası tepkiden ABD yönetiminin önemli ölçüde faydalanması, Irak'ın terörizme destek verdiği ve kitle imha silahı bulundurduğuna dair ileri sürülen gerekçeler ve ABD hegemonyasının yarattığı baskı etkili olmuştur.

2003 Irak Savaşında özellikle Irak ordusu ve Irak halkı nezdinde yoğun propaganda ve algı yönetimi operasyonları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca medya faaliyetlerinin yoğun biçimde kullanılması, siber savaş ve internet olanaklarından, uzay ve uydu teknolojilerinde önemli oranda yararlanılması, özel askeri şirketlerin savaş alanlarında kullanılması gibi bu stratejinin bir parçasını oluşturmuştur. Sonuç olarak bütün bu faktörler değerlendirildiğinde 2. Körfez Savaşı'nda da hibrit savaşın özelliklerinin görüldüğünü ifade etmek mümkündür.

Hibrit savaşlar günümüzde ve gelecekte gündemde kalmaya devam edecektir. Şu ana kadar bilinen metotlar dışında, pek çok modelin hibrit savaşlar kapsamında değerlendirilmesi mümkündür. Yakın gelecekte insansız savaş araçları, sosyal medyanın savaş alanında kullanılması, algı yönetimi ve psikolojik savaş faaliyetlerinin çeşitlenmesi daha yoğun bir biçimde ağırlığını hissettirecektir. Aynı şekilde siber savaş yöntemlerinin gelişmesi, nükleer-biyolojik-kimyasal silahların evrimi, tarımın, çevrenin, ekonominin birer silah gibi kullanılması gibi farklı stratejiler savaşların doğasındaki değişimi sürdürecektir.

Bu ortama ayak uydurmakta geciken ülkeler buldukları çizgide devam edecek ve tehditlere olan açıklığı ve kırılabilirlikleri süreceken, bu ortama hazırlıklı olan ve gerekli altyapıya sahip ülkelerde lider grup içinde yer alacaktır. Bu süreçte ülkelerin özellikle, gerekli ar-ge faaliyetlerini

gerçekleştirmesi, teknolojinin gelişimi ile paralel bir savunma stratejisi oluşturulması, siber savaş imkanlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu noktada, Türkiye'nin gelecekte beka stratejileri içinde hibrit savaşlara uygun bir savunma mekanizması geliştirmesi gerekmektedir. İnsansız hava ve kara araçlarının geliştirilmesi, savunma sanayinin mümkün olduğunda millileştirilmesi, siber altyapıların güçlendirilmesi ve siber savunma alanında gerekli kurumsal yatırımların sağlanması, bu alanda yeterli insan kaynağı oluşturulmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

- Abdulrahim, W. *Private Site for Legal Research and Studies*. 07.02.2019 tarihinde <https://sites.google.com/site/walidabdulrahim/home/my-studies-in-english/14-peaceful-settlement-of-disputes> adresinden alınmıştır.
- Akad, M. T. (2015). *Tarihten Bugüne Gayrinizami Savaş*. İstanbul : Kastaş Yayınevi.
- Akın, A. (2019). *Stratejik Analiz*. 05.02.2020 tarihinde <https://www.stratejikanaliz.com/hibrit-savas/> adresinden alınmıştır
- Başaranel, B.U ve Türkşen,U.(2019). *Counter-terrorist Financing Law and Policy: An Analysis of Turkey*. New York. Routledge.
- BBC. (2011). *Iraq war in figures*. 05.05.2020 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-11107739> adresinden alınmıştır.
- Britannica. (2020). 05.02.2020 tarihinde <https://www.britannica.com/event/Peloponnesian-War> adresinden alınmıştır
- Bıçakçı, S. (2019). *Hibrit Savaş*. 05.02.2020 tarihinde https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/11/HibritSavas_SalihBicakci_v.1.pdf adresinden alınmıştır
- Clausewitz, C. V. (2011). *Savaş Üzerine*. (S. KOÇAK, Çev.) İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Cordesman, A. H. (2013). *Lessons Of The Gulf War: 1990-1991*. Washington: CSIS.
- Çapar, G. *Türkiye ile İlişkiler Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri'nin Değişen Terörist Örgütler Algısı*. 1. Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu (USSBS), 10-12 Ekim 2018, 404-425
- Dunne, J. (2013). *Information Technology and the War on Iraq*. 05.05.2020 tarihinde <https://www.scss.tcd.ie/tangney/ComputersAndSociety/2003/Paper3/jd.html> adresinden alınmıştır
- East, J. R. (2014). *Lessons From the British Defeat Combating Colonial Hybrid Warfare in the 1781 Southern Theater of Operations*. Kansas. School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth.
- Eker, S. (2015). *Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği*. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 2 (1), 31-66.
- Eslen, N. (2003). *Tarih Boyu Savaş ve Strateji*. İstanbul, Bakırköy: Q Matris Yayınları.

- Friedman, H.A. (2020). *Psychological Operations in Iraq: Operation Iraqi Freedom, 2003*. 05.05.2020 tarihinde <https://www.psywar.org/content/opiraqifreedom> adresinden alınmıştır.
- Gady, F.-S. (2018). *What Napoleon Can Teach Western Land Forces About Winning Hybrid Wars*. 05.03.2020 tarihinde <https://nationalinterest.org/blog/buzz/what-napoleon-can-teach-western-land-forces-about-winning-hybrid-wars-37217> adresinden alınmıştır
- Glenn, R. W. (2009). *Thoughts on "Hybrid" Conflict*. 05.02.2020 tarihinde Small Wars Journal : <https://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/188-glenn.pdf> adresinden alınmıştır
- Güler, H. (2017). *Rusya Araştırmaları Enstitüsü*. 05.02.2020 tarihinde <http://www.rusen.org/hibrit-savas-nedir/> adresinden alınmıştır
- Harris, W.(2000).Modern Irak'ın Stratejik Konumu.(Çev.) Alper ŞEN. Avrasya Dosyası Irak Özel Sayısı. 6(3). 50-65
- Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21 st Century: The Rise of Hybrid Wars*. 05.05.2020 tarihinde https://www.potomac institute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf adresinden alınmıştır
- Johnson, R. (2018). Savaşın Değişen Karakteri. Y. Ö. İnaltekin içinde, *Savaşın Değişen Modeli: Hibrit Savaş* (s. 1-6). İstanbul : Milli Savunma Üniversitesi Basımevi.
- Jomini, A. H. (Ocak 2013). *Savaş Sanatı*. (A. T. Büyükonat, Çev.) İstanbul, Topkapı: Doruk Yayıncılık.
- Hoffman, F. G. (2009). Hybrid Warfare and Challenges. *Small Wars Journal* , 34-39.
- Jacobs, J. G., & Martijn, W. K. (2019). *Hybrid Warfare*. 05.02.2020 tarihinde <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0260.xml> adresinden alınmıştır
- Kara, M. (2013). *Siber Saldırıları - Siber Savaşlar Ve Etkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilişim Ve Teknoloji Hukuku Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi .
- Kaya, İ. S. (2017). Uluslararası Örnekler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözüm Yolları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 153-163.
- Keegan, J. (2007). *Savaş Sanatı Tarihi*. (S. Koçak, Çev.) İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Keskin, F. (1998). *Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma Ve Birleşmiş Milletler*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları

- Lange, C. H. (2017). Stasis and Bellum Civile: A Difference in Scale? *Critical Analysis of Law*, 4 (2), 129-140.
- Lee, W. E. (2012). Keeping the Irish Down and the Spanish Out: English Strategies of Submission in Ireland, 1594-1603. W. M. (Eds) içinde, *Hybrid Warfare* (s. 45-71). New York: Cambridge University Press.
- Mansoor, P. R. (2020). 05.02.2020 tarihinde http://assets.cambridge.org/97811070/26087/excerpt/9781107026087_excerpt.htm adresinden alınmıştır
- McCuen, J. J. (2008). Hybrid Wars. *Military Review*, 107-113. 05.03.2010 tarihinde https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20080430_art017.pdf adresinden alınmıştır.
- Myers, D. (2005). *War Before History: A Critical Survey*. 01.03.2020 tarihinde <https://fsu.digital.flvc.org/islandora/object/fsu:180388/datastream/PDF/view> adresinden alınmıştır.
- Newscientist*. (2003). 05.05.2020 tarihinde <https://www.newscientist.com/article/dn3535-psychological-warfare-in-iraq-brings-success/> adresinden alınmıştır
- Segal, D. R. (2018). Hibrit Savaşın Sosyolojik Boyutu. Y. Özel, & E. İnaltekin içinde, *Savaşın Değişen Modeli: Hibrit Savaş* (s. 47-53). İstanbul: Milli Savunma Üniversitesi Basımevi.
- Sehgal, İ. (2020). *Global Village Space*. 06.05.2020 tarihinde <https://www.globalvillagespace.com/what-is-hybrid-warfare-ikram-sehgal/> adresinden alınmıştır
- Statista* (2020). *Number of U.S. soldiers killed in the Iraq war from 2003 to 2019*. 05.05.2020 tarihinde <https://www.statista.com/statistics/263798/american-soldiers-killed-in-iraq/> adresinden alınmıştır.
- Tarihi Olaylar*. (2020). 05 05, 2020 tarihinde <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/korfez-savasi-148> adresinden alınmıştır
- Taşdemir, F. (2017). *Devlet Merkezli Uluslararası Hukuk Sistemi ve Devlet Dışı Silahlı Aktörler*. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (56). 59-85.
- Toffler, Alvin, ve Heidi Toffler. *War and Anti War*. New York: Warner Books, 1993.
- Torreón, B. S. (2015). *U.S. Periods of War and Dates of Recent Conflicts*. 05.05.2020 tarihinde https://web.archive.org/web/20150328222039/http://fas.org/sgp/crs/natsec/R_S21405.pdf adresinden alınmıştır
- Toptaş, E. (2009). *21. Yüzyılda Savaş*. Ankara: Kripto.

- Tzu, S. (2019). *Savaş Sanatı* (14. Baskı). (G. F. Pulat Otkan, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Varlık, A. B. (2013). Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım. *Avrasya Terim Dergisi*, 1 (2), 114-129.
- Visoni-Alonzo, G. (2017). *The Carrera Revolt and "Hybrid Warfare" in Nineteenth Century Central America*. New York: Palgrave Macmillan.
- Yalçinkaya, H. (2008). *Savaş Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Yılmaz, T.(2009).Uluslararası Politikada Orta Doğu .Ankara. Barış Platin Kitabevi

EXTENDED SUMMARY

Transformation of the War Concept: Investigation of Hybrid Wars in the Example of the First and Second Gulf War

Introduction

The concept of war is in constant transformation and change. As humanity developed, this development changed the course of wars in line with the technology and environment of the age. Although the existence and causes of wars have not changed greatly since ancient times, war types, tactics and strategies have changed.

The battles performed today differ significantly from traditional battles. Battles turn into a model, which is used as a hybrid war, in which different tools and methods are used together. In fact, this model is not new. However, especially after the collapse of the Soviet Union, it has frequently started to find its place in the security literature.

Throughout known history, people and societies have been in conflict. People and communities who advocate their interests for various reasons have generally done so for similar reasons. The history of humanity, which has been created since the beginning of historiography, has been shaped by events that usually occur as a result of wars and great struggles such as wars, victories, defeats or being wiped from the face of the earth.

Conceptual Framework

Although there is no consensus on the classification of war in the historical process, there is a tendency to study wars in generations in general. Accordingly, wars are studied in four different generations. In the first generation wars, speed and direction based, single-barreled, unbore guns, infantry-weighted wars are in question and this generation is used to describe the wars carried out until the First World War. 2nd Generation Wars are in the First World War in which fire and fire support systems were used intensively. Third Generation Wars are used to express the wars that took place in the Second World War, where speed has become more important than firepower, rather than approaching the enemy and breaking its fighting power (Toptaş, 2009: 98-99).

The war was fought on the basis of some traditional criteria before international law rules were formed. It continued to be implemented on certain principles, even after the international legal rules were formed. This determined the legitimacy of the war.

The second point is about the fact that war is a force use. War involves a certain degree of violence and is the act of using force. It is also carried out based on an hostile attitude. In another aspect, when there is a word of war, it concerns the use of force by the state. Accordingly, if one or both sides are not a state, the struggle here is not called a war.

Technology has been the main determinant in the change of wars throughout history. While the discovery of gunpowder and explosives broke new ground in wars, an important change took place with the inclusion of air force on the battlefield. Continuous loops that triggered each other in the history of war were also seen (Yalçinkaya, 2019).

The period when the wars were carried out with traditional weapons and methods is long gone. Today, wars can be carried out together with states through non-state communities, terrorist organizations, and subcontractor organizations (Başaranel and Türkşen, 2019). This shows that not only wars but also actors who have been fighting have changed significantly.

Today, traditional wars are not enough to protect the interests of countries alone. Especially with the changing world system after the Cold War, wars also changed.

Conflicts that are low-intensity and uninterrupted, where actors are uncertain and attacks are hidden are explained by the concept of “hybrid war”. This type of war differs from traditional war on grounds that there is no war declaration, and it is realized as unnoticed and with low intensity (Bıçakçı, 2019: 1).

Although Hybrid Wars seemed to be a new type of war, it was actually used in many wars in history. Hybrid warfare has been on the global agenda as an indicator of the new world system, especially after the Cold War. Hybrid warfare is a result of the struggle of different civilizations as a situation prepared by the unipolar system. In other words, it is a reflection of conflicts of interest and strategies to create hegemony in an environment where there are strong and weak.

Although hybrid war seems to be a new situation, it has been in wars since ancient times. It is seen in history from Ancient Greece until today. Hybrid warfare is a type of warfare used as a whole, along with traditional warfare methods, such as economic warfare, psychological warfare, terrorism, non-war, low-intensity warfare, guerrilla warfare, cyber warfare.

1991 Iraq War in terms of Hybrid Warfare

The 1st Gulf War (1991 Iraqi War) can be considered as a reflection of the authority gap in the region as a result of the search for power and hegemony in the Middle East at the beginning of the unipolar world system. In this war, apart from the personal ambitions of the Iraqi leader Saddam Hussein, the regional dynamics also had an impact.

When the 1991 Iraq War is examined, it can be seen that it is possible to evaluate it as a hybrid war due to its many features. Among these features, it is noteworthy that during the war, psychological warfare methods, cyber warfare, and the use of the media blend these elements together with the traditional warfare methods.

2003 Iraq War in Terms of Hybrid Warfare

Looking at the 2003 Iraq War, it can be seen that the war was a rapid result by the US-led coalition forces that declared war on terrorism after September 11. Many factors have been effective in the rapid ending of the war and the overthrow of the target Saddam Hussein's administration. Among them, international support for the operation has priority. The formation of this support has been influenced by the US administration's significant benefit from the international response created by the September 11 attacks, the allegations that Iraq supported terrorism and possessing weapons of mass destruction and the pressure created by the US hegemony.

During the 2003 Iraq War, intensive propaganda and perception management operations were carried out especially by the Iraqi army and the Iraqi people. During the war period, eavesdropping and interruption of the communication of the Iraqi administration and command line, sending messages to the Iraqi soldiers, sending intensive leaflets from the planes, making extensive use of media activities, making use of cyber warfare and internet facilities in space and satellite technologies significantly, private military strategies have been used. As a result, it is possible to state that the characteristics of hybrid war are seen in the 2nd Gulf War when all these factors are evaluated.

Conclusion

Hybrid Wars will remain on the agenda today and in the future. Apart from the methods known so far, it is possible to evaluate many models within the scope of hybrid wars. In the near future, it will be more intensely weighted, such as unmanned fighting vehicles, the use of social media on the battlefield, the perception management and psychological warfare activities, the development of cyber warfare methods, the evolution of nuclear-biological-chemical weapons, the use of agriculture, the environment and the economy as weapons. Different strategies will continue to change the nature of wars.

Countries that have difficulty in keeping up with this environment will continue on the line they are in, and while their openness and vulnerabilities will continue, they will be in the leading group in countries that are prepared for this environment and have the necessary infrastructure. In this process, it is necessary for the countries to carry out the necessary R&D activities, to form a defense strategy parallel to the development of technology, and to develop cyber war opportunities.

At this point, Turkey's future is important to develop survival strategies in an appropriate defense mechanism to hybrid war. It is important for the development of unmanned aerial and land vehicles, nationalization of the defense industry whenever possible, strengthening cyber infrastructures and providing necessary institutional investments in the field of cyber defense, and carrying out adequate human resources in this field.